

VEDA HUTBESİ VE ŞERHİ

Veda Hutbesi Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın 114 bini bulan hacıya hitaben irad ettiği hutbe'dir. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu son hutbesinde, bundan sonra bir daha hacedemeyeceğini bildirip vefatının yaklaştığını ima ettiği, sonraki gelen günler de O'nun (S.A.V) bu sözlerini doğruladığı için bu hacca Veda Haccı, bu hac esnasında irad ettiği hutbeye de Veda Hutbe'si adı verildi.

Veda Hutbesi her ne kadar tek bir hutbe imiş gibi kabul edilmekteyse de, gerçekte bu hutbe, Arafat'ta, Mina'da ve bir gün sonra yine Mina'da olmak üzere arefe günü ile bayramın 1. ve 2. günlerinde parça parça irad edilmiştir. Değişik yer ve zamanda irad buyurulduğu için de hutbe, birçok kişi tarafından birbirinden farklı şekillerde rivayet edilmiş; kişinin ya da gurubun duyduğunu başkaları işitmediğinden, hutbenin tamamının bir araya toplanmasında bu farklı rivayetlerden yararlanılmış ve daha sonraki yıllarda bu üç aynı yer ve zamanda buyurulan hutbe tek bir hutbe olarak bir araya getirilmiştir. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın bu son haccından bir yıl önce nazil olan Tevbe suresinde 9/28;

"Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar..." yoksulluktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse sizi kendi lütfundan zengin edecektir. Şüphesiz Allah iyi bilendir, hikmet sahibidir." müşriklerin pis olduğu ve bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmamaları emredildiği için, Veda Haccı'nda Mekke'de sadece müslümanlar vardı, hutbeyi de yalnızca müslümanlar dinlemişti. (Müşriklerin bu hutbeye yalan katmaları da önlenmiş oldu.). Zaten Mekke'nin fethinden sonra müşriklerin sayısı parmakla sayılacak kadar azalmıştı. Hz. Peygamber (S.A.V.) Mekke'den kendisiyle birlikte yola çıkan 100 bin civarındaki ashabıyla Mekke'ye hacetmek için geldiklerinde bir yıl önceki ikaz sebebiyle Mekke'de müşrik kalmamıştı, çoğunluk müslüman olurken Mekke'yi terkedenler de vardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) haccın bütün erkanını bizzat kendisi yaparak Müslümanlara öğretmiş, İslam'ın Hac konusundaki emirleri de böylece tamamlanmıştı. İslam'ın tamamlandığını bildiren bazı ayetler de bu Veda Haccı'nda nazil oldu.

Cahiliye döneminde dışarıdan gelen hacılar Arafat'ta vakfeye dururken, Kureyş eşrafı diğer insanlardan üstün olduklarını belli edercesine Arafat yerine Müzdelife'de vakfeye dururlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) cahiliye döneminin bu sınıf üstünlüğüne dayalı adetini ortadan kaldırdı ve bütün hacılar gibi Arafat'ta vakfeye durdu. Hz. Peygamber (S.A.V.)'a orada bu dinin tamamlandığı şu ayet-i Kerimeyle müjdelendi :

“Ey Mü'minler, şu küfreden müşrikler bugün dininizi söndürmekten ümitlerini kesmişlerdir. Artık bundan böyle onlardan korkmayınız; ancak benden korkunuz. Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak müslümanlığı beğenip seçtim ve ondan razı oldum” (Maide 3)

Dinin kemale erdirilmesine bütün müslümanlar sevinirken yalnızca Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, bunun Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın vefatının yaklaştığına delalet ettiğini anlamışlar ve gözlerinden yaşlar akmıştı. Gerçekten de bundan sonra Hz. Peygamber (S.A.V.) 82 gün yaşamış ve vefat etmiştir.

Arafat'ta yüzbinin üzerindeki hacıya hitaben Hz. Peygamber (S.A.V.) sesinin bütün hacılar tarafından işitilmesi için belli mesafelerde gür sesli sahabilerden bazılarını görevlendirdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sözlerini tekrar eden bu sahabiler hutbenin bütün hacılar tarafından duyulmasını sağlıyorlardı. Devesi Kusva'nın sırtında olduğu halde Hz. Peygamber (S.A.V.) şu hutbeyi irad etti:

Ey insanlar!

Sözümü iyi dinleyiniz. Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada ebedi olarak bir daha buluşamayacağım. Ey insanlar; bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz nasıl mukaddes bir şehir ise; canlarınız, mallarınız, ırzlarınız da öyle mukaddestir, her türlü saldırıdan emindir.

Ashabım!

Yarın Rabbinize kavuşacaksınız ve bugünkü her hal ve hareketinizden sorulacaksınız. Sakın benden sonra eski dalaletlere dönüp birbirinizin boynunu vurmayınız. Bu vasiyetimi burada bulunanlar bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki bildirilen kimse, burada bulunup da işitenlerden daha iyi anlayarak muhafaza etmiş olur.

Ey ashabım!

Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine vesin. Ribanın (faiz) her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Lakin borcunuzun aslını vermek gerekir. Ne zulmediniz ve ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle ribacılık artık yasaktır. Cahiliyetten kalma bu çirkin adet'in her türlü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım riba de Abdulmuttalip oğlu (amcam)Abbas'ın ribasıdır.

Ashabım!

Cahiliyet döneminde güdülen kan davaları da tamamen ortadan kaldırılmıştır. İlk kaldırdığım kan davası da Abdulmuttalib'in torunu (yeğenim) Rebia'nın kan davasıdır.

Ey insanlar!

Bugün şeytan şu topraklarınızda yeniden nüfuz ve saltanat gücünü kaybetmiştir. Fakat bu kaldırdığım şeyler haricinde küçük gördüğünüz işlerde de ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan sakınınız.

Ey insanlar!

Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Ve onların namuslarını ve ismetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız; aile şerefınızı korumalar ve evlerinizi sizin hoşlanmadığınız hiç kimseye açmamaları, çiğnetmemeleridir. Eğer onlar razı olmadığınız herhangi bir kimseyi evinize alırlarsa onları hafif bir şekilde azarlayabilirsiniz. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları; örfe göre her türlü giyim ve yiyeceklerini temin etmenizdir.

Ey mü'minler!

Size bir emanet bırakıyorum ki siz ona sımsıkı sarıldıkça yolunuzu hiçbir zaman şaşırmasınız. O emanet Allah'ın kitabı Kur'andır.

Ey mü'minler!

Sözümü iyi dinleyiniz ve muhafaza ediniz. Müslüman müslümanın kardeşidir ve bütün Müslümanlar kardeşler. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz, başkasına helal değildir. Ancak gönül hoşluğuyla verilen başka. Ashabım! Nefsinize de zulmetmeyiniz. Nefsinizin de üzerinizde hakkı vardır.

Ey insanlar!

Cenab-ı Hak her hak sahibine hakkını vermiştir. Varis için vasiyete gerek yoktur. Çocuk kimin döşğinde doğmuşsa ona aittir. Zinakar için mahrumiyet cezası vardır. Babasından başkasına nesep iddia eden soysuz yahut efendisinden başkasına uymaya kalkan nankör, Allah'ın gazabına, meleklerin lanetine ve bütün Müslümanların düşmanlığına uğrasın. Cenab-ı Hak bu insanların ne tevbelerini ne de şehadetlerini kabul eder.

Resulullah (S.A.V.) sözlerinin burasında dinleyenlere sordu:

Ey insanlar!

-Yarın beni sizden soracaklar. Ne dersiniz?

Ashab-ı Kiram cevap verdi:

-Allah'ın risaletini tebliğ ettin; görevini yerine getirdin, bize vasiyet ve nasihatte bulundun diye şehadet ederiz.

Resulullah (S.A.V.) şehadet parmağını göğse kaldırarak üç kez:

-Ya Rab şahid ol! Ya Rab şahid ol! Ya Rab şahid ol!" buyurarak Arafat'taki hutbesini bitirdi.

Resulullah (S.A.V.) güneş batıncaya kadar vakfede durdu. Tam buradan inmeye karar vereceği bir anda yukarıda zikredilen Maide suresinin 3.Ayeti nazil oldu. Daha sonra devesine binen Resulullah (S.A.V.) yavaş adımlarla Arafat'tan inerek Müzdelife'ye geldi. Burada bir ezan ve iki kamet ile akşam ve yatsı namazlarını birleştirerek kıldı. Ve istirahat çekildi. Sabah olunca cemaatle birlikte sabah namazını kıldı ve ortalık iyice ağardıktan sonra Müzdelife'den Cemretü'l Akabe mevkiine geldi. Şeytan taşlamadan sonra Mina'ya geçen Resulullah (S.A.V.) burada da Veda Hutbesinin diğer bölümünü irad etti. Allah'a ham ü senadan sonra devamla :

Ey insanlar!

Sizi Allah'ın kitabına bağlayan peygamberinizin (s.a.v) sözlerini iyi dinleyiniz, ona itaat ediniz. Hac ibadetinizin bütün hareketlerini benden gördüğünüz gibi ifa ediniz. Öyle sanıyorum ki, ben bu seneden sonra bir daha hacedemem.

Resulullah (S.A.V.) bundan sonra halka sorulu cevaplı sürdürdüğü hutbesini :

Ey insanlar!

Ayların yerini değiştirerek geri bırakmak inkarda aşırı gitmektir. Kafirler böyle yapmakla doğru yoldan saptılar. Allah'ın haram haram kıldığı ayların sayısını uygun yapmak için, bir yıl haram ayını helal, diğer yıl onu haram sayarlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helal kabul ederler. Zaman Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gibi aynı duruma döndü. Allah'ın katında aylar on ikidir. Bunların dördü mukaddes (haram) aylardır ki üçü arka arkaya gelen Zilkade, Zilhicce ve Muharrem, dördüncüsü de Cemaziyelahir ile Şaban'ın arasındaki Recep'tir. Ey mü'minler! Bu ay hangi aydır? "

-Allah ve Resulü daha iyi bilir.

-Zilhicce ayı değil midir?"

-Evet, Zilhicce'dir.

Bu içinde bulunduğumuz belde hangi beldedir?"

-Allah ve Resulü daha iyi bilir.

-Mekke şehri değil midir?"

-Evet Mekke'dir.

-Bugün hangi gündür?"

-Allah ve Resulü daha iyi bilir.

-Yevmünahr'dır. (kurban kesme günü) değil midir.?"

-Evet yevmünahr'dır.

Bu diyalogdan sonra Resulullah (S.A.V.) sahabelere dönerek

Şu halde iyi bilinizki; bu şehrinizde, bu beldenizde, bu gününüzün mukaddes(haram) olduğu gibi birbirinize kanlarınızı dökmek, mallarınızı haksız yere almak, namuslarınızı kirletmek de haramdır, her türlü saldırıdan masumdur. Muhakkak ki siz Rabbinize kavuşacaksınız, o zaman bütün bu işlerden sorulacaksınız.

Ey insanlar!

Aklınızı başınıza alında benden sonra birbirinizin boynunu vuracak şekilde dalalete, vahşete düşerek cahiliye devrine dönmeyin.

Ey insanlar!

Bu nasihatlerime kulak verip bunları burada hazır bulunanlarınız bulunmayanlara tebliğ etsin. Olabilir ki, kendisine tebliğ edilen kimse burada bulunup işiten bir kısım kimseden daha iyi anlayıp bellemiş olur.Ardından Resulullah (S.A.V.) iki kez:

-Tebliğ ettim mi?" buyurdu.

Sahabiler:

-Evet ettin, deyince Resulullah (S.A.V.) ;

Şahit ol Ya Rab!" dedi ve tekrar hatırlattı:

Burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin.

Resulullah (S.A.V.) Mina'daki bu hutbesinden sonra kurban kesim yerine gelerek önceden hazırlanan develeri kurban etti. Bir kısmını da Hz. Ali (K.V) kestikten sonra her deveden birer parça et alınarak pişirilip yenildi. Daha sonra traş olan Resulullah (S.A.V.) ihramdan çıktı ve Kabe'yi tavaf etti. Öğle namazını da orada kıldıktan sonra Zemzem suyunun yanına gitti ve kendisine sunulan bir bardak suyu içtikten sonra tekrar Mina'ya döndü. Resulullah (S.A.V.) Mina'da geçirdiği teşrik günlerinde şeytan taşlama görevini yerine getirmiş, bu arada çevresinde bulunan insanlara hutbeler irad buyurmuştu.

"Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanların dalga dalga Allah'ın dinine girdiklerini gördüğün zaman Rabbini överek tesbih et. O'ndan mağfiret dile, çünkü O tevbeleri çok kabul edendir. "(en-Nasr, 110/1-3) mealindeki Nasr suresinin nazil olduğunu duyan müslümanlara, hem yeni nazil olan bu sureyi okumuş hem de kendilerine nasihat ettiği hutbelerinden birini irad buyurmuştur. Bu hutbesinde de yine müslümanların mal, can, namus emniyetinden bahseden Resulullah (S.A.V.) insan haklarının temelini oluşturan bu üç hakkı tekrar tekrar ümmetine hatırlatmıştı. Değişik yer ve zamanlarda irad edilen bu hutbeler, tek bir şekilde bütünleştirilmiştir. (2)

Hutbedeki önemli ve anlaşılması zor cümlelerden biri:

“Vah size!Benden sonra dönüp birbirinizin boyunlarını vuran kafirler olmayın.” Dedi. (3)

Bu rivayet, Resulullah (S.A.V.)'ın Veda Haccı sırasında yaptığı konuşmalardan birini aksettirmektedir. Ahir zamanda çıkıp dini tahrib edecek ve insanlığa büyük zarar verecek olan şahıslardan biri hakkında, Resulullah (S.A.V.), Veda Haccı gibi büyük bir kalabalığın bir araya geldiği fırsatta bilgi vermektedir.

Hadisin sonunda ifade edilen “Benden sonra dönüp birbirinizin boyunlarını vuran kafirler olmayın” cümlesinden, Nevevi'nin kaydına göre, altı farklı hüküm çıkartılmıştır.

Müslümanın kanını haksız yere helal addeden müslüman, kafir olur.

Bundan maksad nimet ve İslam'ın hakkına karşı nankörlüktür. Kadr u kiymet bilmemektir.

Bu hal (mü'minin mü'mini öldürmesi) küfre yakın bir ameldir ve küfre götürür.

Bu kafirlerinkine benzer bir fiildir. Çünkü normalde mü'mini kafirden başkası öldüremez.

Bundan murad küfrün hakikatidir, yani manası şöyledir: Sakın küfre dönmeyin, müslüman olmaya devam edin!

Hattabi de şu manayı anlamıştır: “Birbirinizi tekfir etmeyin (kafirlikle suçlamayın), sonra birbirinizi öldürmeyi helal addedersiniz.”

Veda Hutbesi birçok yönden ehemmiyet taşır: Herşeyden önce Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın hayatının sonlarında irad edilmiştir. Malum olduğu üzere Veda Haccı Hicret'in 10.yılında cereyan etmiştir. Hz. Peygabmer (S.A.V.) ömrünün son aylarını yaşamaktadır ve birkaç ay sonra vefat edecektir. “Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak müslümanlığı beğenip seçtim ve ondan razı oldum” (Maide 3) mealindeki ayet de bu hac sırasında nazil olmuştur. (4)

Hutbe muhteva olarak çok ehemmiyetlidir. Zira ciddi meselelere temas etmekte, o güne kadar ele alınmamış olan bir çok cahili tatbikata son verilmektedir. Kan davasının, ribanın

kesinlikle kaldırılması, karı-koca arasındaki hukukun tavrı (açığa kavuşturulması), nesı takvimi'nil ilgası, hac menasikinin (hac kaidelerinin) tesbiti v.s. hepsine bu hutbede yer verilir. Günümüz müelliflerinden bazıları Veda Hutbesi'ni İslam'ın "insan hakları" veya "kadın hakları" beyannameesi olarak değerlendirir. Gerçekten de insanların "mal, can, ırz" dokunulmazlığının te'yidi (kayıt altına almak, garanti etmek) tarihte ilk defa cereyan eden bir hadisedir. 20. Asırda Birleşmiş Milletlerce benimsenen insan hakları beyannameesi şüphesiz çok daha fazla teferruata yer veriyor. Ancak, onlar hep kağıt üzerinde kalmıştır ve öyle kalmaya devam edecektir. Burada ise alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber (S.A.V.) 'ın tebliği olarak vicdanlara, ruhlara, akıl ve fikirlere nakşolma söz konusudur. Burada bir parantez açalım:

İnsanlık, müslümanların en güçlü ve gösterişli olduğu devirlerde bile, dili, dini, rengi ne olursa olsun İslam topraklarında kanından, malından, ırzından emin olmuş hürriyet içinde yaşamıştır. Avrupalıların hakimiyet kurdukları yerlerde ldrle ldrle nesli tüketilen, terör ve yasaklarla dili, dini unutturulan kavimlerin, yeryüzünden tamamen silinen medeniyetlerin sayısı çoktur. (5)

İnsan hakları anlayışı tarih boyunca tedrici (yavaş yavaş) gelişmiş olmakla birlikte en mtekmil şekliyle İslam'la gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın Veda Hutbesi ilk insan hakları beyannameesi olarak önemlidir. Müslümanlar tarafından gittikçe olgunlaştırılıp geliştirilen insan haklarının batı için, gelişmesi 18. Ve 19. Yüzyıllarda(13 asır sonra) olmuştur. (6)

Hutbenin Toplum Hayatına Getirdiği Prensipler:

İncelendiği zaman Veda Hutbesinde Resulullah (S.A.V.)'ın başlıca şu noktalara temas ettiği görülür;

Her işte daima Allah'a hamd- sena etmek gerekir.

Nefis, insanı her zaman şerre yöneltmek ister. Bu sebepler nefislerin şerrinden Allah'a sığınmak gerekir.

Can, mal ve ırz kutsaldır. Yaşama hakkı tabii bir haktır. Irz, şeref, haysiyet, hürriyet ve mülkiyet saldırıdan korunmuş haklardır.

Cahiliye gelenekleri kaldırılmıştır. İnsanlar alışageldikleri şeyleri körü körüne yapmaktan vazgeçmelidir.

Riba (faiz) haramdır.

Kan davası gütmek haramdır.

Emanetler yerlerine verilmelidir. Emanete hıyanet edilmemelidir.

Küçük büyük, önemli-önemsiz her işte şeytana uymaktan sakınmalıdır.

Kadınların ve erkeklerin karşılıklı hak, vazife ve sorumlulukları vardır.

Hem kadın hem de erkekler zinadan şiddetle kaçacaklardır.

Köle ve hizmetçilere iyi davranılacaktır.

Bütün müslümanlar kardeştir. Her türlü sınıf farkları ve ayrıcalıklar kaldırılmıştır. Üstünlük fazilet iledir.

Zulümden sakınmak gerekir, halkın malı haksız yere yenemez, birine ait bir şey sahibinin izni olmadıkça başkası için helal olmaz.

Müslümanlar birbirleriyle savaştan sakınacaklardır.

Allah'ın kitabına ve Resulullah (S.A.V.)'in sünnetine uyanlar asla sapıklığa düşmezler.

İslam sadeliğinden ayrılmamak, aşırılıklara sapmamak gerekir.

Hak Teala'ya ibadet olunacak; beş vakit namaz kılınacak, oruç ayında oruç tutulacak, Resulullah (S.A.V.)'in tavsiyelerine uyulacaktır. Bunları hakkıyla yerine getirenlerin mükafatı cennettir.(7)

Resulullah (S.A.V.) 'ın kadınlarla ilgili sözlerindeki bazı noktaları açıklamamız gerekecektir:

Hadiste belirtildiği üzere karıya, kocanın "iyi muamele" de bulunması esastır. Kocanın onun üzerinde bazı hakları vardır. Ancak onun da kocası üzerinde bazı hakları vardır. Her ikisi de diğerinden bu haklardan fazlasını zorla isteyemez. Erkeğin kadınına karşı borçları nafakadır: Yiyecek, giyecek ve mesken temini. Dinimiz bunların asgari miktarını tayin ederken devrin şartlarını, örfü, kadının geldiği ailenin iktisadi seviyesini göz önüne almıştır. Fıkıh kitaplarındaki teferruata girmeden İslam alimlerinin icma ettikleri ana prensipleri kaydedelim: Nikah akdi, istihdam(kadını hizmetlenme) akdi sahih değildir. Bu sebeple yemek yapmak, evi süpürmek, çamaşır yıkamak gibi dahili; dükkanda, tarlada çalışmak, hayvanları tımar etmek gibi harici işleri yapmakla mükellef değildir. Kadın, bu çeşit hizmetlerin görülmesi için, masrafı kocası tarafından karşılanmak üzere en az bir hizmetçi tutmak "hakk'ına sahiptir. Koca hanımının yemeğini pişmiş ve hazırlanmış olarak getirmek

zorundadır. Kadın bir kısım ev işlerini yapıyorsa bunu hukuki bir mecburiyet olarak değil, bir iyilik, hoş bir adet, örf olarak yapar. Bu çeşit işleri yapmak istemese kocası icbar edemez (zorlayamaz). Bu davranışı sebebiyle kadın günahkar da olmaz. Ona terettüb eden vecibe “Kocasından izin almadan evden ayrılmaması, kocasının istemediklerini eve almaması, çağırdığı takdirde yatağa gelmesidir.”

Hadisin son kısmı ehemmiyet verilmeyen bir kısım günahlarla ilgili:

“Bugün şeytan şu topraklarınızda yeniden nüfuz ve saltanat gücünü kaybetmiştir. Fakat bu kaldırdığım şeyler haricinde küçük gördüğünüz işlerde de ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan sakınınız.” buyuruluyor.

Şarihler, Mekke ve civarında, artık puta tapma şeklinde kimsenin küfre dönmeyeceğini anlamışlardır. Bedevilerde görülen irtidat (dinden dönme) hadiselerinin de bu hükmü ortadan kaldırmayacağı, zira Hz. Peygamber (S.A.V.)’in vefatından sonra görülen bu hadiseler, mahiyetçe eski putlara dönüş olmamıştır. Ancak hadis “katl, yağma gibi bazı büyük günahlarla, bir kısım küçük günahları (puta tapmak değil) diye mühimsemeyip, işlemeye devam edeceksiniz, şeytana uymada bu da yeterli olacaktır.” Şeklinde uyarıda bulunmakta, günah küçük bile olsa kaçınmak gerektiğini irşad etmektedir. Nitekim İslam uleması küçük günahlarda ısrar etmeyi büyük günah saymış, hatta bazıları-büyük küçük ayırımı yapmadan- her bir günahta küfre giden bir yol olduğunu belirtmiştir. Ehemmiyet verilmeyen günahların nasıl küfre götüren bir günah gibi büyüyebileceğini açıklama sadedinde:

Veda Hutbesin’de pek çok faideler ifade edilmektedir. Bu faidelerden birkaçını da zikredelim:

İlmin tebliğ edilmesine (bildirilmesine, anlatılmasına,yayılmamasına) teşvik var.

İnsan ilme tam ehil olmazdan önce öğrenmeye başlaması caizdir.

İlmi tebliğ için öğrendiğini anlaması şart değildir.

İlmi ikinci elden alanlar, yani arkadan gelenler, birinci elden alanlardan daha anlayışlı olabilir, müteahhir olanlar (sonradan gelenler) arasında az da olsa mütekaddim (evvelki, önceki) olanları geçecek çıkabilir.

Aslında duran hayvana binmek caiz değilse de, ihtiyaç halinde caiz olabilir. Öyle ise bu hususta hadislerde gelen yasaklama, zaruret olmaksızın hayvan durdurup inmeden sohbet etmekle ilgilidir.

Halka hitap ederken yüksek bir yerde durmak hem duyurmayı kolaylaştırır, hem de halkın hatibi görmelerine imkan sağlar.

Söylenen sözün mühim noktalarını tekrar etmek, dinleyicinin daha iyi anlamasını ve zihinde yerleşmesini sağlar. Ashab (radiyallahu anhüm ecmain) Resulullah (S.A.V.)' a karşı edeb ve nezaketleri sebebiyle, sorulara: "Allah ve Resulü daha iyi bilir." Diye cevap verirlerdi.

Tebliğde mühim bir metot olan muhatabı hazırlama: Resulullah (S.A.V.)'ın içinde bulunulan gün, ay ve hutbenin verildiği yele ilgili olarak soru sorması, Kurtubi'nin açıklamasına göre yapılacak tebliğin müessiriyetini (tesirini) artırmak için baş vurulan metoddur. Şöyle der: Resulullah (S.A.V.)'ın bu üç şeyden sorması, sonra her sualin arkasından sükut buyurması (onlara bir bilgi sunmak için değil) onların fehim ve anlayışlarını (yapacağı asıl tebliği) hazırlamak, muhatablarını bütün varlıklarıyla kendisine yöneltmek ve vereceği haberin azamet ve ehemmiyetini duyurmak içindi. Nitekim zihinleri başka meşguliyetlerden arındırılmış, dikkatleri kendisine çekilmiş olan cemaate bu psikolojik hazırlama safhasından) sonra haykırdı: "Bilesiniz ki; mallarınız, ırzlarınız birbirinize haramdır, şu günün, şu ayın, şu beldenin haram olduğu gibi.bu söylediklerimi burada olanlar olmayanlara duyursun..." (9)

KAYNAKLAR:

- 1) Tecrid-i Sarih Tercemesi.X.396
- 2) İslam Ans. c.8.sh.208
- 3) Kütüb-i Sitte c.6. sh.174.
- 4) Kütüb-i Sitte c.2.sh.305.
- 5) Kütüb-i Sitte c.2. sh.306)
- 6) Yeni Türk Ans. C.4. sh.1475
- 7) İslam Ans. C.8. sh.210)

8) Kütüb-i Sitte c.2. sh.305-309)

9) Kütüb-i Sitte c.2. sh.315